

نوع مقاله: ترویجی

بررسی مفهوم خیانت اینترنتی و تأثیرات آن بر نهاد خانواده

محمد رضا شکبیا / دانشجوی دکتری فلسفه تعلیم و تربیت دانشگاه اصفهان

mohammadrezashakiba9@gmail.com

 orcid.org/0009-0000-6321-8988

haydar592001@yahoo.com

حیدر اسماعیل پور / استادیار گروه علوم تربیتی دانشگاه پیام نور واحد نیریز

 <https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0>

پذیرش: ۱۴۰۲/۰۴/۲۵

دریافت: ۱۴۰۲/۰۲/۱۸

چکیده

عصر اینترنت و فضای مجازی با سرعتی غیرقابل کنترل در حال پیشرفت و گسترش است و قطعاً تمامی مناطق جهان با اینترنت سروکار دارند و زندگی بدون آن مشکلات زیادی را به همراه خواهد داشت. اینترنت همچنین مسائل و مشکلاتی را برای نهاد ارزشمند خانواده ایجاد کرده است. یکی از این مسائل خیانت اینترنتی است؛ که این مفهوم به روابط پنهانی یکی یا هر دوی زوجین خارج از بستر ازدواج با شخصی دیگر از طریق اینترنت و فضای مجازی می‌انجامد. پژوهش حاضر با هدف بررسی مفهوم خیانت اینترنتی و تأثیرات آن بر نهاد خانواده انجام شده است. با توجه به هدف پژوهش، روش تحقیق توصیفی است. نتایج این پژوهش نشان داد که خیانت اینترنتی موجب کاهش صمیمیت و به سردی گراییدن روابط زوجین و همچنین طلاق عاطفی و کاهش اعتماد و بدبینی میان زوجین می‌شود؛ که لازم است اقداماتی جهت درمان و پیش‌گیری و مقابله با آسیب‌های این معضل توسط مراجع ذی‌صلاح انجام پذیرد.

کلیدواژه‌ها: اینترنت، خیانت اینترنتی، خیانت، خانواده، زوجین.

مقدمه

اعتماد بین زوجین خدشه‌ای عمیق وارد کند و باعث مشکلات زناشویی، عاطفی و همچنین طلاق گردد (کوپر، ۱۳۸۸، ص ۳۹). با استناد به سخنان زوج‌هایی که به علت مشکلات ناشی از چنین روابطی، به درمان‌گران و مشاوران رجوع کرده‌اند؛ این‌گونه از روابط نیز مانند سایر ارتباطات عاشقانه و صمیمانه در فضای حقیقی، برای آنان ضروری و لازم توجه بوده است (آندروود و فیندلی، ۲۰۰۴).

با جست‌وجو و مطالعه‌ای که در پژوهش‌های انجام‌شده در رابطه با مفهوم خیانت اینترنتی و پیامدهای آن بر خانواده و روابط زوجین انجام پذیرفت، مشخص شد که مطالعات نسبتاً خوبی در این زمینه انجام شده است؛ اما بیشتر این مطالعات به صورت ضمنی و یا اجمالی و بیشتر به صورت کمی یا در خلال مطالب دیگر به این موضوع پرداخته‌اند؛ در نتیجه هنوز جای پژوهش‌های دیگری در این موضوع خالی است. بعضی از تحقیقاتی که به نوعی با موضوع مورد بحث مرتبط است، به قرار زیر هستند:

عظیمی و همکاران (۱۴۰۰)، در پژوهشی با عنوان «پدیدارشناسی رفتارهای توجیه‌گر خیانت اینترنتی: سازوکارهای رویارویی با تعارضات زناشویی» نشان داده‌اند که راهبردهای توجیهی خیانت اینترنتی تفاوت‌ها و شباهت‌هایی با خیانت در مفهوم سنتی تر آن دارد.

کلایتون (۲۰۱۴)، در پژوهشی با هدف تأثیر استفاده از شبکه‌های اجتماعی و به طور خاص توئیتر بر خیانت و طلاق؛ به این نتیجه دست یافت که استفاده افراطی از فضای مجازی به جنگ میان شرکای عاشقانه و آن نیز به نوبه خود به طلاق و خیانت زوجها منجر می‌شود.

آنزولا (۲۰۱۴)، در پژوهشی درباره آمریکایی‌هایی که از فیس بوک استفاده می‌کنند؛ به این نتیجه دست یافت که بین استفاده از اینترنت و طلاق زوجها، رابطه معناداری وجود دارد.

بنابراین سؤال اصلی این پژوهش این است که خیانت اینترنتی و عوامل

مؤثر بر آن چیست و چه تأثیری بر نهاد خانواده و روابط زوجین دارد؟

با توجه به مباحث مذکور و نیز گسترش روزافزون میزان استفاده افراطی از اینترنت در خانواده‌ها و افزایش بسیار مخاطبان فضای مجازی، ضرورت تحقیق و پژوهش بیشتر در این حوزه بیش از پیش احساس می‌شود؛ بخصوص در زمینه تأثیرات منفی و مخرب خیانت اینترنتی بر خانواده و رابطه زوجین و نیز عوامل مؤثر بر شکل‌گیری خیانت اینترنتی، تحقیقات بیشتری لازم است تا انجام پذیرد.

خیانت گذشتن شخص از مرزهای ارتباطات زناشویی و ایجاد رابطه صمیمی، فیزیکی و عاطفی با شخصی دیگر در خارج از رابطه زناشویی است (اگزون، ۲۰۱۰) که فرد امیدوار است به کمک آن بتواند نیازهای روانی یا جنسی خود را برطرف کند (آپستولو، ۲۰۱۹). اکثر زوج‌هایی که با خیانت روبه‌رو می‌شوند، اعتقاد دارند که هیچ‌گاه اینچنین هیجاناتی را تجربه نکرده‌اند. آنها احساس خشم، افسردگی، ترس، گناه، تنهایی و شرمساری و ترکیب آشفته این هیجانات را گزارش می‌کنند (گوردن، باکوم و اشنایدر، ۲۰۰۸). بعضی مواقع داشتن روابط متعدد پیش از ازدواج، گشودگی به روابط صمیمی و کیفیت نگرش به رابطه خارج از ازدواج، می‌تواند فرد را در برابر خیانت آسیب‌پذیر کند (ویزر، ویگل، لالاز و ایوان، ۲۰۱۷). امروزه اینترنت و رسانه‌های اجتماعی (فیس‌بوک، توئیتر و...) قسمتی از زندگی روزمره برای اکثر مردم است. در ادبیات مفهوم خیانت اینترنتی شامل سکس‌سایبری، تبادل تصاویر جنسی از خود، دوستیابی آنلاین، معاشرت و تماشای پورنوگرافی آنلاین تعریف شده است (هرتلین، وبستر، ۲۰۰۶). این مفهوم برای زوجها و خانواده‌ها مشکلات جدیدی را به ارمغان می‌آورد و این، به شدت نگران‌کننده است؛ چراکه خیانت جنسی و عاطفی خارج از خط، سکس‌سایبری و غیره، از اشکال خیانت اینترنتی به عنوان واقعی دیده و تجربه می‌شوند و اعمال خیانت باعث می‌شود رابطه‌های زوجین پریشان‌تر، منفی‌تر و غیرقابل تحمل‌تر شود. در سال‌های اخیر، تعداد کاربرانی که در اینترنت فعالیت دارند به طور محسوسی افزایش داشته و اینترنت و فضاهای اجتماعی افراد بیشتری را درگیر خود کرده است. این وسایل ارتباطی، زمان زیادی از زندگی افراد و فضای شغلی و تحصیلی، نظام خانوادگی و رابطه زوجین را تحت تأثیر خود قرار داده است. در این دوران، اینترنت قسمتی از زندگی روزمره انسان‌ها شده است و رشد بی‌سابقه تکنولوژی و توسعه فناوری اطلاعات در زمینه اینترنت و فضای مجازی، موجب آسانی ارتباط‌گیری و افزایش برقراری روابط اینترنتی در میان انسان‌ها در اقصا نقاط جهان شده است (آندروود و فیندلی، ۲۰۰۴). یکی از معضلاتی که در این زمینه مورد توجه پژوهشگران قرار گرفته، روابط اینترنتی خارج از زندگی زناشویی و به اصطلاح، خیانت مجازی است که افراد و خانواده‌های بسیاری را مشغول به خود کرده است (مایلهام، ۲۰۰۷). تحقیقات نشان می‌دهد که ارتباطات نامناسب و غیراخلاقی اینترنتی و مجازی می‌تواند به

ج ۲، ۳۱۴)؛ و در کل به معنای اجتناب از پرداخت حقوقی است که انسان پرداختن و عمل به آن را متعهد شده و آن ضد امانت است. *راغب اصفهانی* می‌گوید: خیانت و نفاق یکی هستند؛ اما به‌وسیلهٔ پیمان‌شکنی پنهانی است (راغب اصفهانی، ۱۴۱۲ ق، ص ۳۰۵). همچنین به معنای بی‌وفایی نیز مطرح شده است. در کتاب هدایت، خداوند برای افرادی که راه کفر را پیش گرفتند، به زنان نوح و لوط اشاره فرموده است؛ که این دو زن تحت سرپرستی این دو رسول که از بندگان شایسته ما بودند، قرار داشتند؛ اما به آن دو خیانت کردند و همراهی و همنشینی با این دو (پیامبر) نفعی به حالشان (در برابر عذاب الهی) نداشت؛ و به آنها گفته شد: به دوزخ وارد شوید، به‌همراه کسانی که داخل می‌شوند (تحریم: ۱۰). این دو زن به این دو پیامبر خیانت کردند؛ البته خیانت آنها هیچ‌گاه منحرف‌شدن از مسیر عفت نبود؛ چون که هیچ‌گاه همسر هیچ پیامبری آلوده بر گناه بی‌عفتی نبوده است (قرآنی، ۱۳۸۳، ج ۴، ص ۳۶۸). پیامبر اکرم ﷺ فرمودند: شخصی که امانت‌دار نیست، ایمان ندارد (مجلسی، ۱۹۶۵، ج ۷۴، ص ۱۷۱). همچنین امیرمؤمنان علیؑ می‌فرمایند: امانت موجب رزق و روزی می‌شود و خیانت باعث فقر می‌شود (همان). در اسلام عوامل و زمینه‌های مختلفی در بروز خیانت بیان شده است؛ از جمله:

- تضعیف ایمان و عقیده؛
- غلبهٔ هوا و هوس در دنیاپرستی؛
- غلبهٔ حرص و طمع بر انسان؛
- دل‌بستگی به دنیا و مال و فرزند.

همچنین خیانت، ابعاد گوناگونی را تحت پوشش خویش قرار می‌دهد؛ از جمله خیانت در امانت، خیانت زناشویی، خیانت اینترنتی که محل بحث ماست. دین مبین اسلام برای پیش‌گیری از وقوع خیانت زناشویی، به این موارد تأکید دارد: تأمین نیازهای معقول و مشروع، تقویت پایه‌های ایمان، توجه به عواقب شوم خیانت در دنیا و آخرت، اصلاحات اجتماعی، تقویت بنیان‌های فکری و فرهنگی. پیامبر اکرم ﷺ می‌فرمایند: چهار چیز است که اگر یکی از آنها در خانه‌ای وارد شود، ویران گردد و هرگز برکت الهی آن را آباد نخواهد کرد: خیانت، سرقت، شرب خمر و زنا (مجلسی، ۱۹۶۵، ج ۴، ص ۱۷۲). بنابراین خیانت از هر نوع آن، بنا به فرمودهٔ پیامبر اکرم ﷺ موجب تباهی و ویرانی بنیان خانه و خانواده می‌گردد و چه‌بسا در روزگار ما نیز علل بسیاری از عدم تفاهات و ناسازگاری‌های زندگی زناشویی، همین خیانت‌های کوچک

این مباحث و موضوعات ما را بر آن داشت که به‌بررسی مفهوم خیانت اینترنتی و عوامل مؤثر بر آن و تأثیرات خیانت اینترنتی بر نهاد خانواده و روابط زوجین بپردازیم. بی‌شک در مسیر این پژوهش، کتب و مقالات داخلی و خارجی بسیاری راهگشای کار ما بود.

تحقیقاتی از این دست که به‌بررسی مفهوم و ماهیت خیانت اینترنتی و ارتباط آن با نهاد خانواده پرداخته، در نوشتارها و موضوعات و عناوین خارجی به‌وفور یافت می‌شود؛ هرچند که این موضوع تا حدود زیادی تازگی دارد. اما بی‌شک در تحقیقات و نوشتارهای داخلی تعداد تحقیقاتی که به این موضوع مهم و ضروری پرداخته‌اند، بسیار اندک است و آن تعداد کم هم، بیشتر از جنس مطالعات کمی بوده و به‌صورت جزئی به این مسئله پرداخته‌اند. مقاله حاضر به‌صورت کیفی به این موضوع پرداخته است و از این منظر، کاری نسبتاً جدید در این حوزه به‌شمار می‌آید. اصولاً در هر موضوع و زمینه‌ای، ابتدا باید با مبانی و اصول مخصوص به آن حوزه آشنا شد. بنابراین لازم است محققان به‌صورت عمیق به این موضوع پرداخته و تحقیقات کیفی و بنیادی مناسبی در این زمینه انجام دهند؛ زیرا عصر اینترنت، معضلات و مسائل خاص خود را به‌همراه دارد و غفلت از این موضوع مهم می‌تواند آسیب‌های جبران‌ناپذیری، از جمله آسیب‌های فرهنگی و اجتماعی، خودباختگی فرهنگی، تضعیف بنیان خانواده، طلاق عاطفی، بی‌بندوباری‌های جوانان و اقدامات هنجارشکنانه را در پی داشته باشد.

۱. خیانت از منظر اسلام و قرآن

آنچه مسلم است قرآن و اسلام در همهٔ زمان‌ها و مکان‌ها و همیشه هدایت‌گر بشر بوده و هستند. بنابراین با توجه به محدودیت‌ها، به اختصار این مبحث را از منظر اسلام پیش خواهیم برد. لازم به ذکر است هرچند اسلام و قرآن در رابطه با خیانت در بستر اینترنت به‌مفهوم خاص کلمه صحبتی به‌میان نیاورده‌اند؛ اما بی‌شک توصیه‌ها و مفاهیمی که در رابطه با خیانت به‌مفهوم عام کلمه و همچنین خیانت زناشویی به‌مفهوم خاص کلمه در اسلام شده است، در رابطه با خیانت اینترنتی نیز کارساز و راهگشا خواهند بود.

خیانت از جمله مفاهیمی است که قدمت آن به‌اندازهٔ تاریخ زندگی بشر است. در قرآن و سایر روایات اسلامی به این مفهوم اشاره شده است. خیانت در لغت به معنای ممانعت از حق است (قرشی، ۱۳۷۱،

کاستی‌هایی که در روابط خود با دیگران برقرار ساخته، نگرش و تعریف خاصی نسبت به این موضوع دارد. همچنین می‌توان بیان کرد که علاوه بر نگرش شخصی زوجین و افراد جامعه در تعریف مفهوم خیانت اینترنتی، نگرش مذهبی و دینی و همچنین بافت فرهنگی جامعه نیز در ارائه تعریف این مفهوم تأثیرگذار است. در حقیقت، خیانت اینترنتی جزئی از خیانت زناشویی است که در بستر محیط خانه و خانواده و در رابطه زوجین با هم نمود می‌یابد (زولا، ۲۰۰۷). اما یکی از مهم‌ترین جنبه‌های خیانت، که خیانت اینترنتی هم از آن مستثنا نیست، پنهانی و مخفیانه بودن آن است (ویتسی، ۲۰۰۳). طیف وسیعی از فعالیت‌ها، از سکس سایبری و چت جنسی گرفته تا درگیری عاطفی آنلاین، معاشقه، گپ‌زدن با افراد تصادفی، دروغ گفتن به تماس آنلاین و فعالیت‌هایی که با زندگی واقعی تداخل دارند، می‌توانند مفهوم خیانت اینترنتی را پوشش دهند. ارتباط اینترنتی در واقع به رابطه جنسی و عاشقانه‌ای تعریف می‌گردد که از راه ارتباط و تماس‌های سایبری شروع می‌شود و از طریق گفت‌وگوهای الکترونیکی به وسیله ایمیل، تجمعات اینترنتی مانند برگزاری گفت‌وگوهای زنده مجازی در قالب پیام‌رسان‌ها و سایر برنامه‌های مجازی، اتاق‌های گفت‌وگو، بازی‌های چندجانبه و مشارکتی یا گروه‌های خبر و... تداوم پیدا می‌کند (کوپر، ۱۹۹۸). این ارتباط می‌تواند به‌طور پایدار با شخصی دیگر یا با افراد مختلف در فضای مجازی انجام پذیرد. این رابطه، هنگامی می‌تواند خیانت به حساب آید که فرد به‌رغم داشتن یک رابطه متعهدانه با فردی در دنیای واقعیت، هم‌زمان، به‌طور پنهانی و فارغ از آگاهی شریک زندگی خویش با شخصی دیگر در بستر اینترنت نیز ارتباط عاطفی یا جنسی برقرار کند (خدمتگزار و همکاران، ۱۳۸۷، ص ۴۳).

محققان تلاش‌های خود را بر روی ویژگی‌های خاصی متمرکز کرده‌اند که خیانت اینترنتی را از تجربیات مشابه آفلاین متمایز می‌کند. به‌عنوان مثال (گرسون، ۲۰۱۱) در مقاله نظری خود، چهار ویژگی خیانت در فضای مجازی را شناسایی کرد:

۱. ناگهانی قرار گرفتن در معرض کشف فعالیت‌های پنهانی اغلب ناگهانی و آسیب‌زا برای شرکاء؛

۲. مسائل مربوط به حریم خصوصی خاص به‌عنوان خیانت اینترنتی از زندگی مشترک به‌طور معمول که در فضای مجازی اتفاق می‌افتد؛

۳. ماندگاری سابقه خیانت آنلاین که می‌تواند حرکت و بازسازی

و بزرگی است که بسیاری از ما از انجام آنان به‌خاطر نسیان و اشتغالات رومزه خویش ناآگاهییم؛ چراکه در روایات اسلامی آمده است که اگر حتی یکی از زوجین در زندگی مشترک خویش به استعمال بیش از اندازه عطر بپردازد و پس از آن از خانه خارج شود و استشمام این عطر را در معرض حس بویایی افراد نامحرم و عابران قرار دهد، او به همسر خویش خیانت کرده است. بنابراین خیانت از کوچک‌ترین کارها که شاید در نظر عده‌ای خطا و خیانت محسوب نمی‌گردد، آغاز می‌شود و تا رسیدن به اوج خود ادامه می‌یابد.

مدل مفهومی خیانت اینترنتی از منظر اسلام

۲. تعاریف و درک خیانت اینترنتی

تعریف خیانت اینترنتی زاینده پیچیدگی و تازگی این مفهوم است. هرتلین و پیرسی در مطالعات خود در سال (۲۰۰۶) به این نتیجه رسیدند که تعریف خیانت اینترنتی متفاوت است و از فردی به فرد و حتی فرهنگی به فرهنگ دیگر متفاوت است. از جمله نظراتی که لازم است در خصوص خیانت اینترنتی مورد مطالعه و دقت قرار گیرد، دیدگاه پست‌مدرنیسم است. براساس این دیدگاه، حقیقت عینی و بیرونی معینی وجود ندارد. در واقع حقیقت بر طبق مرجع قیاس درونی خود فرد بیان می‌شود و به‌همین سبب افراد قادر نیستند تجربیات ذهنی همدیگر را به‌نحو صحیح درک کنند. با توجه به این دیدگاه، تعریف اشخاص در رابطه با خیانت اینترنتی متفاوت است و نمی‌توان تعریف خاص و ثابتی از خیانت ارائه کرد. به‌عنوان مثال، شخصی عواملی همچون رابطه جنسی، برقراری مخفیانه رابطه یا ارتباطات عاطفی همسرش با نامحرم در فضای اینترنت را خیانت بداند (هرتلین و پیرسی، ۲۰۰۶)؛ در حالی که فرد دیگری این موارد را خیانت به حساب نمی‌آورد. بر همین منوال، هر زوجی بر طبق تعهد و

نام‌های مستعار و جعلی فعالیت کنند و همین امر موجب افزایش جرایم در بستر این فضا شده است. کاربران می‌توانند بدون هیچ نگرانی از شناسایی توسط همسر و یا اطرافیان، در تعاملات آنلاین شرکت کنند و خود به چیزی تظاهر کنند که در دنیای واقعی آن نیستند و همچنین نقش‌های گوناگونی را ایفا کنند و تمامی واقعیت و حقایق را در رابطه با خویش مخفی کنند (پلیزو، ۲۰۰۷).

آری در حقیقت هر آنچه که به‌سهولت در دسترس بشر قرار بگیرد و ارزان و باصرفه باشد و فعالیت در آن هم به‌صورت ناشناس و حتی با نام‌های جعلی و تقلبی امکان‌پذیر باشد و نظارت جدی و قانونی از سوی مراجع ذی‌صلاح قانون‌گذار و مجریان آنها به‌درستی انجام نپذیرد، در رشد خیانت اینترنتی و سایر آسیب‌های اینترنتی مؤثر است. ضمن اینکه فضای اینترنت به‌دلیل جذابیت و جاذبه فوق‌العاده آن بسیار اعتیادآور است و امروزه بسیاری از افراد چندین ساعت از وقت خویش را ناخواسته در این فضا صرف می‌کنند، بی‌آنکه برنامه‌ای جهت این کار داشته باشند.

۴. دلایل رشد و افزایش خیانت اینترنتی

می‌توان عواملی را که بالا اشاره شد را به‌صورت زیر نیز بیان کرد: دلایلی که در رشد خیانت اینترنتی مؤثرند:

۴-۱. مقبولیت

بسیاری از فعالیت‌ها و رفتارهایی که در دنیای واقعی نامناسب و خلاف واقع محسوب می‌شوند و از نظر اجتماعی و مذهبی و فرهنگی ضدفرهنگ و ضدارزش محسوب می‌شوند، در فضای آنلاین و اینترنت قابل قبول هستند (به‌عنوان مثال، دسترسی به موضوعات جنسی، مشاهده پورنوگرافی اینترنتی) (دانیک، کوپر و منسون، ۲۰۰۳).

۴-۲. ابهام

همان‌طور که قبلاً نیز اشاره شد، برای تعریف مسائل مشکل‌آفرین و چالش‌هایی که اینترنت و فضای مجازی و آنلاین برای مردم و جامعه ایجاد کرده است، هنوز تعاریف مناسبی وجود ندارد و این مسائل در حاله‌ای از ابهام قرار دارند و همین ابهام موجب شده که کاربران این فضا تحریک بیشتری جهت فعالیت در این فضا داشته باشند و با این آسیب‌ها کاملاً آشنا نباشند.

و اعتماد را بین شرکاء و زوجین دشوارتر سازد؛

۴. کیفیت اعتیادآور اینترنت که دسترسی آسان و هیجان‌بالای آن و همچنین ناشناس بودن و عدم ارتباط حقیقی و واقعی، باعث افزایش استفاده و خاصیت اعتیادی آن می‌شود.

بالین‌حال به نظر نمی‌رسد که همه این ویژگی‌ها مختص اینترنت باشد. بنابراین تعریف دقیق و ثابتی نمی‌توان از مفهوم خیانت اینترنتی داشت؛ چراکه این پدیده نسبتاً جدید است و هنوز راه‌ها و قوانین مشخصی برای درک و قضاوت رفتار آنلاین مردم به‌طور کاملاً مشخص و بدون ایراد و خطا وجود ندارد و هنوز این معیارها به مرحله جامع و کاملی نرسیده‌اند و هنوز در دوران کودکی خود به‌سر می‌برند. پس یک تعریف جامع و عینی که مورد توافق همگان باشد، وجود ندارد و مفهوم خیانت اینترنتی هنوز به‌طور نسبی تعریف و تفسیر می‌شود.

۳. عوامل مؤثر در خیانت اینترنتی

در بحث پیرامون عوامل مؤثر بر خیانت اینترنتی و مشارکت افراد در فعالیت‌ها و رفتارهای آنلاین، به‌طور خاص می‌توان به مدل‌هایی از آسیب‌پذیری‌های مرتبط با اینترنت اشاره کرد که این عوامل شامل مقرون به صرفه‌بودن، ناشناس بودن و جنبه تقریبی داشتن و... است. به عقیده کوپر (۱۹۹۸) سه عامل اصلی وجود دارد که باعث افزایش گرایش افراد به استفاده از فضای‌های ارتباطی اینترنتی شده و موجب جذابیت این فضا برای انجام فعالیت‌های عاطفی و جنسی می‌گردد. کوپر این سه عامل را موتور سه‌گانه امید که عبارتند از:

۱. در دسترس بودن: تعداد زیادی سایت اینترنتی در تمامی ساعات شبانه‌روز در دسترس هستند؛ این ویژگی مهم به کاربران اینترنتی این قابلیت را می‌دهد که در هر زمانی و در هر ساعتی از شبانه‌روز و در هر نقطه‌ای از جهان، به‌وسیله اینترنت با هم به‌سرعت ارتباط برقرار سازند.

۲. کم‌هزینه بودن: با عنایت به این شاخصه، بیشتر سایت‌ها و برنامه‌های گفت‌وگو در اینترنت، رایگان هستند و یا حداقل با پرداخت هزینه‌ای بسیار ناچیز در اختیار کاربران قرار می‌گیرند؛ بنابراین هزینه دسترسی به اینترنت، نسبت به سایر هزینه‌ها در زندگی واقعی، به‌مراتب بسیار پایین‌تر است (آندروود، ۲۰۰۵).

۳. عدم احراز هویت واقعی: بنا بر این ویژگی از فضای مجازی، کاربران این بستر قادر هستند که بدون آنکه نام و هویت واقعی خود را در حساب مجازی خود منتشر کنند، با نام‌های جایگزین، مانند

۴-۳. انطباق

برآوردن نیازها و خواسته‌ها از طریق فعالیت‌های اینترنتی به‌طور بالقوه به کاربران اجازه می‌دهد تا جنبه‌های هویتی متضاد، مانند زندگی الکترونیکی را تطبیق دهند (مثلاً در بستر اینترنت، رابطه چندهمسری آنلاین دارند؛ درحالی‌که تک‌همسری را حفظ می‌کنند و با آن تطبیق و سازگار می‌شوند). عوامل یادشده که سه مورد از مهم‌ترین عوامل مؤثر در خیانت اینترنتی است، در گسترش این نوع از خیانت نقش دارند و موجب می‌شود افراد بدون دغدغه و نگرانی خاصی در آن فضا فعالیت کنند.

بنابراین همان‌طور که اشاره شد، خیانت در بستر اینترنت رو به گسترش و فزونی است که دلایل این گسترش و فزونی هم به‌صورت اجمالی بیان گردید؛ اما علاوه بر این دلایل، باید ویژگی‌های روان‌شناختی و شخصیتی افرادی که خیانت اینترنتی کرده‌اند یا حتی خیانت دیده‌اند نیز بررسی شود؛ چراکه قطعاً هر خیانتی، از جمله خیانت اینترنتی در اثر کمبودها و ناکامی‌ها و... آغاز می‌شود و تداوم می‌یابد.

۵. تأثیر خیانت اینترنتی بر زوجین و خانواده

خیانت یکی از شوک‌آورترین مفاهیم در روابط زوجین و خانواده‌ها و همچنین یکی از مسائل و مشکلات رایج امروز در روابط زناشویی است. در گذشته بیشتر ماهیت خیانت را بر خیانت جنسی تعریف می‌کردند؛ اما بعدها مفهوم خیانت عاطفی نیز به خیانت جنسی اضافه شد که در این نوع از خیانت، از صفا و صمیمیت عاطفی میان زوجها کاسته می‌شود و روابط رو به سردی می‌رود. همچنین با پیشرفت فناوری، خیانت از مفهوم سنتی خود فراتر رفته و به خیانت اینترنتی و سایبری گسترش یافته است. خیانت اینترنتی علی‌رغم تفاوت‌های خود با خیانت در مفهوم سنتی‌تر آن شباهت‌های بسیاری با این مفاهیم از خیانت را دارد (عظیمی و همکاران، ۱۴۰۰).

خیانت از هر نوع می‌تواند اعتماد را از میان انسان‌ها از بین ببرد. به‌ویژه در خیانت اینترنتی این مورد اهمیت فراوانی پیدا می‌کند؛ زیرا رفتار خیانت‌آمیز در اغلب موارد در خانه و در کنار خانواده و همسر و به‌صورت مخفیانه و پنهانی و دور از چشم بقیه اعضا خانواده در حال انجام است (آتوود و شوآرتز، ۲۰۰۲). روابط اینترنتی موجب ایجاد نوعی صمیمیت کاذب و زودگذر خیلی بالا در افراد می‌شود؛ به‌طوری‌که آنها گمان می‌کنند رابطه و احساس آنها خاص‌ترین و

بهترین رابطه است (بان‌بریک، ۲۰۰۲)؛ درحالی‌که اکثر زوجین داشتن رابطه و فعالیت جنسی را در فضای اینترنت رد می‌کنند؛ اما تأثیر این فعالیت‌ها که در فضای اینترنت انجام می‌پذیرد بر خانواده و روابط آنها غیرقابل چشم‌پوشی است. شاید بتوان گفت که روابط خانوادگی گرم و صمیمی با فناوری سر ناسازگاری دارد و این دو با هم همچون آب و آتش هستند؛ اما با آموزش صحیح و فرهنگ‌سازی نحوه استفاده صحیح و مطلوب از این فضا می‌توان خانواده و جامعه را تا حدودی از پیامدهای نامطلوب آن، ایمن نگه داشت. بنابراین خیانت آنلاین می‌تواند موجب سلب اعتماد زوجین، ایجاد آشفتگی و پریشانی در رفتار آنها، احساسات دوسوگرا، شوک و عصبانیت، مبارزه و کشمکش درونی با خود برای تداوم یا پایان دادن به این رابطه (رابطه اینترنتی)، واکنش‌های عاطفی تلخ از تأثیرات کلی خیانت اینترنتی بر زوجها و کانون خانواده است (اشنایدر، وایس و سامنو، ۲۰۱۲). همچنین مطالعات نشان داده است که تفاوت در جنسیت، در نوع نگاه و دیدگاه افراد به خیانت اینترنتی مؤثر واقع می‌شود. مردان بیشتر در پی ارتباط جنسی و زنان بیشتر به دنبال روابط عاطفی و احساسی و دوستانه با فردی در بیرون از روابط زناشویی خود هستند (شپرد و همکاران، ۱۹۹۵). علاوه بر این، زنان رفتارهای بیشتری را به‌عنوان خیانت در بستر اینترنت به حساب می‌آورند (ویتسی، ۲۰۰۳). همچنین افراد در محیط خانواده، نگرش خیلی بدتری نسبت به فعالیت‌های جنسی سایبری شریک زندگی خود در قیاس با فعالیت‌های احساسی و دوستانه اینترنتی دارند (آلج، ۲۰۰۹). علاوه بر این، دلایلی برای اینکه به‌چه دلیل مردان در قیاس با زنان، به‌نحو مضاعف‌تری وابسته و گرفتار روابط اینترنتی می‌شوند، گفته شده است. برخی معتقدند که مردان به‌خاطر فشار حاصل از نقشی که در گذشته خودشان در ایجاد ارتباط عاشقانه در دنیای واقعی و مشقات و مشکلات این کار داشتند، بیشتر به روابط و ارتباط در فضای مجازی علاقه‌مند می‌شوند؛ چراکه این ارتباط‌گیری نسبت به فضای واقعی بسیار ساده و راحت و ارزان است و با متحمل شدن فشار به‌مراتب کمتری ارتباط‌گیری می‌کنند (کوپر و اسپورتالری، ۱۹۹۷). موارد دیگر مبنی بر اینکه مردان به دلایلی از جمله احساس تنهایی، عدم رضایت جنسی کافی در زندگی خود به خیانت اینترنتی روی می‌آورند؛ به‌ویژه برای آن دسته از مردانی که تعهد و مسئولیت خود را نسبت به خانواده و کار خود حفظ می‌کنند و نسبت به آن متعهد هستند،

۶. راه‌حل و درمان خیانت اینترنتی

جهت حل معضل خیانت اینترنتی در درجه اول باید به فرهنگ‌سازی بپردازیم و قبل از توزیع گسترده یک محصول و یا یک تکنولوژی، نحوه استفاده از آن، معایب و مزایا و آسیب‌های استفاده از آن را در اختیار تمامی افراد جامعه قرار دهیم. برای این منظور باید از مدارس، رسانه‌ها و سایر کانون‌های فکری و فرهنگی و اجتماعی جامعه کمک بگیریم و پژوهشگران به تحقیقات بیشتری در این زمینه بپردازند. تقویت نگرش دینی و مذهبی نیز در افراد جامعه می‌تواند در کنترل این معضل کارساز گردد. کانون خانواده باید مملو از آرامش و خوش‌بینی و امیدواری به آینده باشد و در آن اثری از یأس و خودکم‌ترینی و نومیدی نباشد، مطالعات نشان داده‌اند که هرچه زوجین دارای باورها و اعتقادات عمیق‌تر مذهبی باشند، کمتر مرتکب خیانت، از جمله خیانت اینترنتی می‌شوند. باید در کلاس‌های آموزش خانواده و حتی کلاس‌های قبل از ازدواج، مفهوم خیانت اینترنتی جایگاه مهمی در سرفصل‌های این دروس داشته باشد، تا درخت استوار خانواده از ریشه مستحکم بنا شود. مفهوم خیانت اینترنتی در کشور ما مفهومی تازه و جدید است و هنوز از مبانی نظری کافی برخوردار نیست و باید در این زمینه بیش از سایر موضوعات کار پژوهشی انجام گیرد و در اولویت قرار گیرد. نهادهای قانونگذار باید قوانین مناسبی جهت استفاده از اینترنت تدوین و اجرا کنند تا این فضا به فضایی امن‌تر و مناسب‌تری تبدیل شود و از ناهنجاری‌های این فضا کاسته شود. مشاوران مدارس و روان‌شناسان و پزشکان و همچنین کارشناسان مذهبی بایستی با این معضلات به نحو احسن آشنا باشند، تا بتوانند مراجعین و زوج‌هایی که جهت درمان این مشکل به آنان مراجعه می‌کنند را به درستی راهنمایی کنند.

بنابراین می‌توانیم با انجام پاره‌ای از امور، آسیب‌های این معضل را کاهش دهیم و آن را درمان کنیم؛ حتی می‌توانیم با انجام به‌موقع و با برنامه این اقدامات، نقش پیش‌گیرانه در بروز آسیب‌های ناشی از مشکلات خیانت اینترنتی داشته باشیم. چنان که گفته‌اند، پیش‌گیری مؤثرتر از درمان است. بنابراین در تکمیل راه‌حلی‌هایی که در این قسمت ذکر گردید، جهت اختصار راهکارهایی را جهت کاهش و پیش‌گیری از خیانت آنلاین به‌صورت اجمالی بیان می‌کنیم و توضیحات و بحث‌های مفصل‌تر در این باب را به تحقیقات آتی موکول می‌کنیم. این راهکارها عبارتند از:

پی‌گیری روابط اینترنتی، یعنی روابط زناشویی در این فضا بسیار مناسب به‌نظر می‌رسد؛ چراکه از نظر آنان این روابط به‌دلیل مخفیانه و پنهانی بودن و همچنین ناشناس بودن آنها در این فضا با برخی طرف‌ها و همچنین دسترسی راحت و فقدان مسئولیت و تعهد در فضای اینترنت مناسب است. ویژگی‌های شخصیتی افراد نیز در بروز خیانت اینترنتی مؤثر است.

تحقیقات انجام شده نشان داده که عوامل شخصیتی افراد، مثل سطح کم وظیفه‌شناسی، (آویرام، آمچای و همبرگر، ۲۰۰۵) میزان بالای خودشیفتگی مخصوصاً در خانم‌ها (همان)، روان‌پریشی، عوامل محیطی و فرهنگی، (خدمت‌گزار و همکاران، ۱۳۸۷)، میزان و سبک دل‌بستگی زوجین (آندروود، ۲۰۰۵) و عوامل بین‌فردی اختلافات و تعارضات میان زن و مرد (آویرام، آمچای و همبرگر، ۲۰۰۵)، ناسازگاری و فقدان رضایت جنسی، داشتن فانتزی‌ها و علاقه‌های جنسی زیاد یکی از زوجین در رابطه زناشویی، داشتن گرایش جنسی خاص و متفاوت یکی از زوج‌ها (دوکان و مورگان، ۲۰۰۷)، مصرف مواد مخدر و الکل و دارو توسط هر دو یا یکی از آنها، عوامل جمعیت‌شناختی به‌ویژه جنسیت (آویرام، آمچای و همبرگر، ۲۰۰۵) میزان خودتمایز یافتگی طرفین (هرتلین و پاپرسی، ۲۰۰۵)، نبود صمیمیت بین طرفین (شای، ۱۹۹۷) و نیز نبود مهارت کلامی و گفتاری و حل مسئله در بین زوجین (یانگ و همکاران، ۲۰۰۰). به‌علاوه افرادی که از لحاظ شغلی و مالی در وضعیت مناسب‌تری به‌سر می‌برند، نسب به افرادی که در این وضعیت نیستند، بیشتر مرتکب جرایم مربوط به خیانت اینترنتی و جنسی و روابط فرازناشویی می‌شوند (اتکینز و همکاران، ۲۰۰۱). همچنین تحقیقات انجام شده تأکید کرده‌اند که خیانت اینترنتی در میان زوجینی که در سنین پایین ازدواج کرده‌اند، بیشتر بوده است (آلج، ۲۰۰۹). البته این موضوعات را نمی‌توان به همه فرهنگ‌ها و اجتماعات تعمیم داد؛ چراکه تفاوت‌های فرهنگی هنوز هم وجود دارند؛ ضمن اینکه به این دلیل که موضوع خیانت اینترنتی موضوعی نسبتاً جدید است، باید پژوهشگران در فرهنگ‌ها و جامعه‌های مختلف روی این موضوع پژوهش انجام دهند تا درستی این ادعاها به استدلال مبدل شود. همچنین جامعه آماری و نمونه‌های آماری این پژوهش محدود و اغلب گزینشی و در دسترس بودند.

مشکل می‌نماید؛ اما در تعریف این مفهوم باید به شاخصه‌هایی همچون سکس سایبری، تبادل تصاویر جنسی، دوستیابی آنلاین و عاشقه و تماشای پورنوگرافی آنلاین توجه کرد. اثراتی که خیانت اینترنتی بر خانواده و زوجین می‌گذارد را مورد بررسی قرار دادیم؛ از جمله نگرانی و پریشانی، افسردگی، عدم اعتماد به یکدیگر، بدبینی و شکاکیت، منفی‌بافی که در اغلب اطراف درگیر به خیانت اینترنتی مشاهده شده است. همچنین نتایج این پژوهش همسو با نتایج پژوهش‌های گذشته، تأکید می‌کند که خیانت اینترنتی موجب کمرنگ شدن و به سردی گراییدن روابط عاطفی میان زوجین می‌شود. همچنین عوامل مؤثر بر انجام خیانت اینترنتی را از نظر گذرانیدیم که این عوامل شامل دسترسی راحت، هزینه کم، ناشناس ماندن کاربران، مقبولیت، مبهم بودن و انطباق است؛ و بنا بر همین عوامل، استفاده از این فضا و جذابیت آن بسیار زیاد است. در این میان راهکارهایی کلی و به صورت اجمالی جهت درمان و حتی پیش‌گیری از آسیب‌های ناشی از خیانت اینترنتی مطرح گردید. در جامعه ما نیز استفاده از اینترنت و فضای مجازی با شتاب فزاینده‌ای در حال گسترش است و چون بیشتر کاربران از نسل نوجوان و جوان هستند و همچنین قوانین و فرهنگ‌سازی درستی در این زمینه انجام نپذیرفته، مشکلات و چالش‌هایی بزرگی برای جامعه و فرهنگ کشور ایجاد می‌شود که هزینه‌های سنگینی را به ارمغان خواهد آورد. بنابراین انجام اقدامات در این زمینه و برنامه‌ریزی صحیح برای آن از الزامات است.

- ایجاد و تدوین سرفصل‌هایی درباره خیانت اینترنتی در کتب آموزش خانواده مدارس و دانشگاه‌ها؛
 - موشکافی و واکاوی و بسط این موضوع و انجام تحقیقات بیشتر توسط محققان و ارائه نتایج پژوهش‌ها به همه افراد بخصوص زوجین؛
 - اختصاص دادن مبحث خیانت آنلاین به یکی از مباحث اصلی کلاس‌های قبل از ازدواج و اجبار جهت شرکت در این کلاس؛
 - آموزش و فرهنگ‌سازی استفاده صحیح و بجا از فضای مجازی توسط نهادهای مربوطه؛
 - مدیریت زمان استفاده از فضای مجازی و محاسبه اتلاف و سوختن زمان‌هایی که در این فضا سپری شده است و اختصاص این زمان به‌هدر رفته به سایر کارهای مفید و با ارزش؛
 - بومی‌سازی و متناسب‌سازی برنامه‌های پرکاربرد و پر استفاده اینترنتی متناسب با فرهنگ اصیل ایرانی و اسلامی، جهت فرهنگ‌سازی بیشتر در استفاده و اجرای این برنامه‌ها و همچنین تشدید کنترل و نظارت نهادهای امنیتی فضای مجازی، جهت رصد و پی‌گیری مجرمان سایبری و... تا احساس امنیت مجرمان اینترنتی در این فضا به پریشانی و اضطراب بدل شود.
 بنابراین ما می‌توانیم با برنامه‌ریزی صحیح و مدیریتی مطلوب در این عرصه، بیشتر محدودیت‌ها و تهدیدات را به فرصت‌هایی جهت رشد افراد جامعه مبدل سازیم و مشکلات و معضلات اجتماعی را به حداقل برسانیم.

نتیجه‌گیری

امروزه بستر اینترنت و فضای مجازی در زندگی اکثر انسان‌ها در سرتاسر جهان رسوخ کرده و زندگی بدون آن غیرممکن و دست‌کم تا حدودی زیادی دشوار شده است و اهمیت و کاربردهای این فضا بر کسی پوشیده نیست. در این نوشتار به مطالعه مفهوم خیانت اینترنتی و ارائه تعریفی از چیستی این مفهوم و تأثیرات خیانت اینترنتی بر خانواده پرداختیم و مؤلفه‌های مربوط به این مفهوم را مطرح کردیم و به توضیح و تبیین آن پرداختیم.

فضای اینترنت تمامی ابعاد زندگی انسان از جمله خانواده را نیز تحت تأثیر خود قرار داده؛ به گونه‌ای که مشکلات و چالش‌های خاصی را برای خانواده به ارمغان آورده است. ارائه تعریفی دقیق و ثابت از خیانت اینترنتی که مورد توافق همگان باشد، تا حدودی

Mileham, B. L. A., 2007, "Online infidelity in Internet chat rooms: an ethnographic exploration", *Computers in Human Behavior*, N. 23(3), p. 11-31.

Özgül, S., 2010, *The predictors of the traumatic effect of extramarital infidelity on married women: Coping strategies, resources, and forgiveness*, PhD Dissertation, Orta Doğu Üniversitesi, Ankara.

Peluso, P. R., 2007, "Infidelity: A Practitioner's Guide to Working with Couples" in *Crisis*, New York, Routledge Press.

Schneider, J. P., Weiss, R., & Samenow, C., 2012, "Is it really cheating? Understanding the emotional reactions and clinical treatment of spouses and partners affected by cybersex infidelity", *Sexual Addiction & Compulsivity: The Journal of Treatment & Prevention*, N. 19, p. 123-139.

Shaw, J., 1997, "Treatment rationale for Internet infidelity", *Journal of Sex Education and Therapy*, N. 22(1), p. 29-34.

Sheppard, V. J; Nelson, E. S & Andreoli-Mathie, V., 1995, "Dating relationships and infidelity: Attitudes and behaviors", *Journal of Sex and Marital Therapy*, N. 21(3), p. 202-212.

Underwood, H & Findlay, B., 2004, "Internet relationships and their impact on primary relationships", *Behaviour Change*, N. 21, p. 127-140.

Underwood, H., 2005, *Who goes there? Demographics, personality and attachment style of those involved in Internet affairs*, Unpublished Doctoral dissertation, Swinburn University, Australia.

Weiser, D. A., Weigel, D. J., Lalasz, C. B., & Evans, W. P., 2017, "Family background and propensity to engage in infidelity", *Journal of Family Issues*, N. 38(15), p. 2083-2101.

Whitty, M. T., 2003, "Pushing the wrong buttons: Men's and women's attitudes toward online and offline infidelity", *CyberPsychology & Behavior*, N. 6, p. 569-579.

Young, K. S; Griffin-Shelley, E; Cooper, A., OMara, J & Buchanan, J., 2000, "Online infidelity: A new dimension in couple relationships with implications for evaluation and treatment", *Sexual Addiction & Compulsivity*, N. 7, p. 59-74.

Zola, M. F., 2007, "Beyond infidelity-related impasse: An integrated, systemic approach to couples therapy", *Journal of Systemic Therapies*, N. 26(2), p. 25-41.

منابع

خدمتگزار، حسین و همکاران، ۱۳۸۷، *بی‌وفایی همسران: روش‌های پیش‌گیری و رویارویی با بی‌وفایی*، تهران، قطره.

راغب اصفهانی، حسین بن محمد، ۱۴۱۲ق، *المفردات فی غریب القرآن*، بیروت، دارالعلم.

عظیمی، بی‌تا و همکاران، ۱۴۰۰، «پدیدارشناسی رفتارهای توجیه‌گر خیانت اینترنتی: سازوکارهای رویارویی با تعارضات زناشویی»، *مجله علوم پژوهشی رازی*، ش ۲، ص ۱۰۴-۱۱۶.

قرائتی، محسن، ۱۳۸۳، *تفسیر نور*، چ یازدهم، تهران، مرکز فرهنگی درس‌هایی از قرآن.

قرشی، علی‌اکبر، ۱۳۷۱، *قاموس قرآن*، چ ششم، تهران، دارالکتب الاسلامیه.

کوپر، مانکوم، ۱۳۸۸، *اینترنت: کمین اخلاقی*، ترجمه حمید مرتضوی و بتول جباریان، تهران، دانژه.

مجلسی، محمدباقر، ۱۹۶۵م، *بحار الانوار*، بیروت، مؤسسه الوفا.

Alge, S. B. A., 2009, *Lithuanians' attitudes toward internet infidelity and its correlates [Dissertation]*, Denton, Texas, Texas Woman's University.

Apostolou, M., 2019, "Why Greek-Cypriots cheat? The evolutionary origins of the big-five of infidelity", *Evolutionary Behavioral Sciences*, N. 13(1), p. 71-83.

Atkins, D. C; Jacobson, N. S & Baucom, H., 2001, "Understanding infidelity: Correlates in a national random sample", *Journal of Family Psychology*, N. 15, p. 735-749.

Atwood, J. D & Schwartz, L., 2002, "Cybersex: The new affair treatment considerations", *Journal of Couple and Relationship Therapy*, N. 1(3), p. 37-56.

Aviram, I & Amichai-Hamburger, Y., 2005, "Online infidelity: Aspects of dyadic satisfaction, self-disclosure, and narcissism", *Journal of Computer-Mediated Communication*, N. 10(3), article 1.

Alenzuela, S., Halpern, D., James, E. and Katz, b., 2014, "Social network sites, marriage well-being and divorce", Survey and state-level evidence from the United States *Journal of Computers in Human Behavior*, N. 36, p. 94-101.

Bonebrake, K., 2002, "College students' Internet use, relationship formation, and personality correlates", *CyberPsychology and Behavior*, N. 5 (6), p. 551-557.

Clayton, R. B., 2014, "The third wheel: The impact of Twitter on relationship infidelity and divorce", *Cyberpsychology, Behavior and Social Networking*, N. 17, p. 425-430.

Cooper, A & Sportolari, L., 1997, "Romance in cyberspace: Understanding online attraction", *Journal of Sex Education and Therapy*, N. 22, p. 7-14.

Cooper, A., 1998, "Sexuality and the Internet: Surfing into the new millennium", *CyberPsychology & Behavior*, N. 1, p. 181-187.

Cooper, A; Mansson, S; Daneback, K; Tikkanen, R & Ross, M. W., 2003, "Predicting the future of Internet sex: Online sexual activities in Sweden", *Sexual and Relationship Therapy*, N. 18, p. 277-291.

Docan-Morgan, T & Docan, C. A., 2007, "Internet infidelity: Double standards and the differing views of women and men", *Communication Quarterly*, N. 55, p. 317-342.

Gerson, M., 2011, "Cyberspace betrayal: Attachment in an era of virtual connection", *Journal of Family Psychotherapy*, N. 22, p. 148-156.

Gordon, K. C, Baucom, D. H., Snyder, D. K., 2008, "An integrative intervention for promoting recovery from extramarital affairs", *Journal of Marital and Family Therapy*, N. 30(2), p. 213-231.

Hertlein, K. M, & Piercy, F. P., 2006, "Internet infidelity: A critical review of the literature", *The Family Journal: Counseling and Therapy for Families and Couples*, N. 74, p. 366-371.